

Věznice Uherské Hradiště

Analýza situace a vize budoucnosti

Podklad pro jednání 13. 5. 2022

Vypracovala Anna Stránská, spolek Memoria, 8. 5. 2022

Spolek Memoria – Iniciativa za důstojné využití věznice v Uherském Hradišti ve spolupráci s řadou partnerů usiluje od roku 2009 o vybudování důstojné připomínky obětí i hrdinů totalit 20. století v tomto celostátně významném místě paměti. Je šance zde vytvořit unikátní Areál spravedlnosti, který bude ukázkovou veřejnou historickou moderně opravenou stavbou kloubící několik funkcí (justiční složky, památník s muzeem, veřejný prostor).

Příležitost pro MK ČR: **Vybudovat v bývalé věznici v Uherském Hradišti Národní památník obětí totalitních režimů, který by se tak jako jediný národní památník věnoval také komunistické éře. Výrazně by pomohl narovnat dluh vůči reflexi soudobých dějin a zařadil by se na mapu významných evropských památníků.**

Dosavadní klíčové momenty

- V roce 2016 bylo podepsáno Memorandum o spolupráci ve věci budoucího využití areálu bývalé věznice v Uherském Hradišti mezi ministerstvy financí, kultury a spravedlnosti, Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, Zlínským krajem, Městem UH a Okresním soudem UH. V jeho důsledku byla věznice převedena ze správy ministerstva spravedlnosti do správy ÚZSVM.
- ÚZSVM připravuje rekonstrukci objektu, který má podle rozhodnutí Regionální dislokační komise z 2018 sloužit jak muzeu-památníku, tak Okresnímu soudu UH, Probační a mediační službě UH a Okresnímu státnímu zastupitelství UH.
- Přípravou „nové expozice Muzea totality v bývalé věznici v Uherském Hradišti“ je pověřeno Moravské zemské muzeum jako příspěvková organizace ministerstva kultury. Tento úkol má zanesen do své Střednědobé koncepce rozvoje na léta 2021–2025.
- Ministerstvo financí schválilo v roce 2019 investiční záměr na rekonstrukci objektu, akce je zařazena v Národním investičním plánu. Nároky na prostředky ÚZSVM vždy aktualizuje ve střednědobých rozpočtových výhledech. Z hlediska státního rozpočtu jsou schvalovány prostředky vždy na aktuální etapu rekonstrukce. Dalším klíčovým momentem bude rozhodování o státním rozpočtu na rok 2024 a následující, kde se předpokládá výběrové řízení na dodavatele stavby a její realizace (2025–2028).
- ÚZSVM v roce 2021 realizovalo např. stavebně technické a stavebně historické průzkumy. Do plánu příprav se podařilo prosadit architektonickou soutěž. V dubnu 2022 byl vysoutěžen administrátor architektonické soutěže, sdružení MOBA KAROLAS. Mapování postupu viz: uzsvm.cz/vezniceuh/veznice_kroky_1

Aktuální problémy komplikující proces postupu

1. **Chybí jasný nositel a garant výsledku** komplexní přeměny celého areálu s dominantou památníku a živého muzea. **ÚZSVM** se o proces rekonstrukce stará příkladně, nemůže ale překračovat své kompetence – cílem úřadu je **opravit a předat stavbu k užívání**.
2. **Moravské zemské muzeum** pravděpodobně **nemá dostatečné kapacity**, aby zintenzivnilo práce na projektu památníku-muzea s cílem vybudovat instituci odpovídající naznačeným ambicím. Ze všech institucí zainteresovaných na chodu budoucího areálu by mělo mít hlavní iniciativu v otázkách jeho ideové náplně a koordinace, s těžištěm v zamýšlené paměťové instituci. To je úkol výrazně odlišný od původního zadání vytvořit libreto a připravit (a poté provozovat) nikterak rozsáhlou expozici.
3. **Jediné výraznější živé aktivity**, které ve věznici a kolem tématu v minulých letech probíhaly, se odehrávaly **díky řadě dobrovolníků spolku Memoria za podpory Města Uherské Hradiště**. Aktuálně spolek ve spolupráci s dalšími připravuje tzv. imersivní expozici Za zdí (venkovní virtuální muzeum, dokud nebude to opravdové), produkuje filmový snímek Vězení dějin a realizuje dlouhodobou kampaň Sbíráme vzpomínky. Dále provozuje a udržuje stránky veznicehradiste.cz a aktivitu na sociálních sítích.
4. Je potřeba myslet i na **PR celého projektu vůči veřejnosti** – zejména jakmile vznikne architektonický návrh a začnou viditelné stavební zásahy (možná již v průběhu roku 2023), bude nezbytné průběžně informovat veřejnost, zejména místní, a připravovat ji na dobré přijetí budoucího areálu.

5. Pociťujeme sílíci **zájem občanů zkoumat svou minulost**, ptát se po předcích, kteří prošli věznicí. Nejsou však k dispozici ucelené seznamy a dokumentace. Přímo se nabízí **zřídit v Uh. Hradišti živou „badatelskou pracovnu / centrum“ se soustředěnými archiváliemi** (velká část již lze digitálně) a placenými profesionály – nejdříve i mimo prostory věznice, posléze v ní.
6. **Chybí řádný výzkum** (od R-U po rok 1989 se zaostřením na exponovaná období totalit, včetně tzv. třetí republiky), v podstatě známe většinou jen dílčí střípky. Několik pamětníků i fakt zachytila Paměť národa, Slovácké muzeum, Moravské zemské muzeum, ÚSTR či Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a školní i akademické práce. Neexistuje však centralizace těchto podkladů a jejich další řádné zpracovávání.
7. Přes četné minulé podněty k **propojení MZM a ÚSTR** se až nyní díky osobní angažovanosti jednoho z pracovníků ÚSTR podařilo dosáhnout podání **společného projektu aplikovaného výzkumu na NAKI**. Je zaměřen na věznicí v období 1939–1960. Pokud tento projekt nebude na podzim schválen, mělo by se v plánované práci postupovat i na nějakém jiném základě.

Potřebné aktuální kroky ve věci zrodu památníku-muzea

1. Vyjasnit cíl a název projektu. Chceme **Národní památník obětí totalitních režimů**? Kdo o finálním názvu může rozhodnout? V pracovních dokumentech se operuje doteď s tzv. Muzeem totality.
2. Ujasnit a ztransparentnit řízení celého projektu pod Moravským zemským muzeem. Neřešit pouze expozici, ale fungování celé instituce (a v rámci sdíleného areálu) s vizí provozu na dalších několik let – **projektový záměr s jasným plánem postupu a finančním zajištěním**. Znat vizi, misi, cílové skupiny...
3. Aktivizovat **tým pro naplnění záměru**, uvažovat o jeho rozšíření oproti aktuálnímu stavu (např. projektový manažer, architekt-scénograf, muzeolog, edukátor, pro samotný výzkum badatelé, část mohou zabezpečit dohodově studenti, mezioborové úvahy – např. sociolog).
4. Zřídit v nejbližší době **samostatnou pobočku MZM, p.o.** pro instituci památníku-muzea, která bude v Uherském Hradišti. Již nyní rovněž v Uherském Hradišti **zřídit regionální badatelské pracoviště** – ujasnit propojení a spolupráci Slováckého muzea (finance od ZK) a MZM, případně i ÚSTRu.
5. Koordinovat záměry s **Káznicí v Brně na Cejlu**, která by se pod Statutárním městem Brno brzy měla zčásti rovněž začít proměňovat na památník s muzeem. Nekonkurovat si, ale naopak hledat způsob, jak oba projekty ideově propojit a jejich působení vzájemně umocnit.

Další důležité body postupu – případně k osobnímu rozvinutí

Realizace **architektonické soutěže** na řešení celého objektu. | **Rozšíření prostor pro samotný památník s muzeem** oproti původní dislokační dohodě; umístění justičních složek tak, aby prostory odpovídaly jejich potřebám. | Napojení na **veřejný prostor**. | Řešení s **památkáři**. | Maximalizace **vzdělávacího potenciálu**. | Dostupnost, propojení se světem – **jazyk, digitalizace**. | Zajištění **financování** – samotné rekonstrukce objektu za stát (a souvisejících částí za Město a Kraj), památníku s muzeem (vznik expozice, ale i provoz instituce).